

Неповторний Олесь у морських пейзажах. Взагалі, після Лесі Українки він є одним з найкращих поетів-мариністів. До опису чарівного і могутнього, грізного і водночас привабливого моря поет звертався не раз, висловлюючи волелюбні устремління: «Море і море! Блакить і блакить... / Крил мені, крил! Щоб туди полетіть! / Чайкою в небі над морем спинитись, / Дихать і в далеч за обрій дивитись» [2].

Олесь часто звертався до одних і тих же тем, образів. Але навіть такі повтори не дають підстав, поза окремим винятком, назвати його поезію одноманітною чи монотонною. Він дбав про багатство художньо-виражальних засобів для підсилення виразності образу, розкриття авторських задумів, про нові відтінки, нюанси в музиці вірша і його кольорових тонах. Мабуть, це дало підстави М. Грушевському назвати Олесья «поетом напівтонів» і «найсильнішим представником українського символізму» [1, с. 257].

Перспективи подальшого дослідження поетичного доробку О. Олесья вбачаємо у висвітленні колористики образів і дослідженні символіки.

Література

1. Грушевський М. Поезія Олесья. *Українське слово*: хрестоматія укр. літ-ри та літ. критики ХХ ст. : у 3 кн. / упоряд. В. Яременко. Київ : Рось, 1994. Кн. 1. С. 257–265.
2. Олесь О. Поезії URL: http://www.pysar.net/virsz.php?poet_id=50&virsz_id=58
3. Спогади про Лесю Українку. К. : Дніпро, 1971.

Кобилко Н.А.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський національний університет внутрішніх справ*

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРИ ПЕРІОДУ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Анотація. У статті досліджено вплив Революції Гідності на розвиток сучасної української літератури, визначено художні особливості творів про Євромайдан. Події 2014 року стали підґрунтям для формування жанрового різноманіття художньої літератури. Майже відразу з'являється майданна поезія, укладаються антології. Прозові твори зазнали

більшої трансформації: від нотаток, блогів, коментарів у соціальних мережах до мемуарної літератури та романів.

Ключові слова: сучасний літературний процес, Революція Гідності, Євромайдан, воєнна проза, нон-фікшн.

Kobylko N. Artistic Features of the Literature Period of the Revolution of Dignity. *The article examines the influence of the Revolution of Dignity on the development of modern Ukrainian literature, identifies the artistic features of works about Euromaidan. The events of 2014 became the basis for the formation of genre diversity of fiction. Maidan poetry appears almost immediately, anthologies are compiled. Prose works have undergone a major transformation: from notes, blogs, comments on social networks to memoirs and novels.*

Key words: modern literary process, Revolution of Dignity, Euromaidan, military prose, non-fiction.

У сучасному літературному процесі тема Євромайдану та російсько-української війни на Донбасі не втрачає своєї актуальності. У той же час вона досить широка та багатогранна. Письменники були серед активістів, тому першими намагалися правдиво описати події переломного для українського суспільства 2014 року. Їхні твори вирізняються незаангажованістю, а тому повертають довіру народу до літератури. Це у свою чергу зумовлює як жанрову різноманітність, так і специфіку форм побутування. Літературознавець Я. Полішук зазначає: «Голос письменника знову став найвищою мірою затребуваний, що й викликало шквал різного роду виступів – усних (на Майдані діяв лекторій, проводилися літературні читання), друкованих (головно, у пресі, але поширюваних також у вигляді листівок), медійних (тиражованих через різноманітні ресурси Мережі)» [1, с. 12]. У цей час з'явилося чимало анонімних творів, авторство яких з'ясувалося згодом. Популярна поезія була пройнята почуттями болю, гордості, непереможності, готовності йти до кінця. Вона відображала емоції майданівців, була близькою кожному, тому й сприймалася як народна.

Література періоду Революції Гідності активно поповнюється публіцистичними та художніми творами. Коло літераторів розширюється й охоплює професійних письменників, журналістів, блогерів, активістів і волонтерів. Перші успішні спроби відображення подій 2013–2014 років простежуємо в жанрі нон-фікшн і публіцистиці. Це насамперед книги репортажів, інтерв'ю з очевидцями, розслідування. На нашу думку, на особливу увагу заслуговують «Майдан. Нерозказана історія» Соні Кошкіної, «Євромайдан [Звичайні герої]» Наталі Гук, книга-альбом «94 дні.

Євромайдан очима ТСН». Відтворюючи події Революції Гідності, автори вдаються до різних методів. Одні на сторінках своїх творів зосереджуються на хронології та географії Майдану, інші – заглиблюються у внутрішній світ головних героїв.

Крім публіцистичних і документальних творів, сучасний літературний процес поповнюється і художніми. Спочатку з'являється революційна поезія. Світ побачили такі антології, як «Небесна сотня» та «Євромайдан. Лірична хроніка». Не можемо залишити поза увагою збірку «Євромайдан: хроніка відчуттів», авторами якої є знані письменники: Сергій Жадан, Тарас Прохасько, Ігор Ципердюк, Юрій Андрухович, Юрій Винничук. Як стверджує Я. Поліщук, митці подають зміну сприйняття революції в хронологічному порядку – від перших романтичних настроїв до трагічного завершення. У той же час кожен письменник вирізняється творчою манерою, а отже, у збірці зібрано різні погляди на події Євромайдану.

До теми Революції Гідності звертаються митці і в прозових жанрах. Так література поповнюється романами, повістями, есеями, хроніками. Чимало книг виходять у двох мовних версіях – українській і російській. На нашу думку, популярність книжок-білінгвів зумовлена тим, що Майдан, як і російсько-українська війна на Донбасі, об'єднав людей, які різняться мовою, національністю, віросповіданням, але переслідують одну мету – створення вільної європейської країни. Варто згадати роман Євгена Положія «Гловайськ» і повість Марка Рудневича «Я з небесної сотні».

Деякі письменники події Євромайдану подають як другорядні сюжетні лінії, а твір ускладнюють іншими мікросюжетами. Цим вони загострюють увагу читача не лише на проблемах національної гідності, самопожертви, а й спонукають до роздумів про добро і зло, ціну правди, мету існування людини. Цікавими з цієї точки зору є романи Вікторії Амеліної «Синдром листопаду» та Люко Дашвар «Покров». Революція – це і місце усвідомлення своєї суті, і кінець душевного митарства.

На нашу думку, різні аспекти Майдану найкраще розкрито в таких жанрах, як хроніка та щоденник. Митці зосереджуються на документуванні подій, дотримуючись хронології, фіксації свідчень учасників. Книги вирізняються також мовою оповіді. Так для літературного проекту Оксани Забужко «Літопис самовидців. Дев'ять місяців українського спротиву» характерне експресивне мовлення, суржик, повтори, а «Щоденник Майдану» Андрія Куркова вирізняється стриманістю й докладністю. Письменники подають численні коментарі про політичну ситуацію в країні, наміри учасників революції. За допомогою цих деталей книги передають національний колорит подій Євромайдану [4].

Революція Гідності неабияк вплинула на розвиток сучасної української літератури. Письменники, літературознавці, критики переосмислили роль слова в суспільному житті країни. Для багатьох митців події Євромайдану відкрили нові можливості творчості. З'явилися нові літературні жанри, розширилися художні можливості епіки й лірики. Ми можемо стверджувати, що на сьогодні тема Революції Гідності, як і російсько-української війни на Донбасі, не вичерпана. Вона послугувала каталізатором розвитку літератури, її оновлення.

У той же час серед літературознавців і критиків немає однастайності в думках щодо якості художніх творів, адже писалися вони як спонтанний відгук на події, передавали відчуття майданівців. Чимало творів потребують ґрунтовної літературної обробки. Це насамперед «фейсбучні» нотатки й щоденникові записи. Перевагою такого виду «нової літератури» є її спорідненість із масовою культурою. Але якщо ми розглядаємо перспективу цих творів, то митцям варто працювати над художніми формами.

Література про Революцію Гідності активно поповнюється гібридними жанрами, які виникають на межі художнього й публіцистичного стилів. Так нотатки і коментарі журналістів, блоги й рефлексія активістів опрацьовуються письменниками й доходять до читача у вигляді есеїв. Прикладом змішування жанрів і стилів є культурно-мистецький проєкт Антіна Мухарського, активними учасниками якого стали художники, музиканти й перформери [2, с. 174]. Постмайданний період розвитку української культури характеризується оновленням прийомів відображення дійсності, експериментаторством, експресією. Споживачами такої культури стає молодь, а отже, твори відповідають запитам сучасного суспільства.

Літературний процес ХХІ століття дослідниця О. Пухонська пропонує розглядати в аспекті травматичної пам'яті. У своїй науковій розвідці «Посттоталітарна пам'ять у сучасній літературній інтерпретації: українська версія» вона виділяє три етапи її становлення: 1) художні твори другої половини 1990-х років; 2) мистецький доробок першого десятиліття 2000-х років; 3) література після Революції Гідності. Трагічні події Євромайдану визначили основні вектори розвитку художньої літератури. Перший – твори про революцію («Покров» Люко Дашвар, «Під крилами великої Матері» Степан Процюк, «Вогняна зима» Андрій Кокотюха), другий – романи про війну на сході України («Іловайськ» Євген Положий, «Східний синдром» Юлія Ілюха, «Маріупольський процес» Галина Вдовиченко, «Чорне сонце» Василь Шкляр). Через прийом хронологічного картографування письменники апелюють до національної пам'яті, переосмислення радянського минулого. «Події Революції Гідності неодмінно сприймаються

у контексті тривалої боротьби супроти його привидів, присутніх не лише в моделі поведінки політичних еліт, але й неодмінно у свідомості соціуму» [3, с. 216]. Літературознавиця О. Пухонська вважає, що головною заслугою майданної літератури є знаходження ментального дому, тобто остаточне очищення національної пам'яті.

Війна на Донбасі, як продовження Євромайдану, у творах сучасних авторів зображується через призму ментальної роздільності: Західна і Східна України, а відтак, «укропи» або «бандерівці» й «ополченці». Ми простежуємо чіткий поділ на свій і чужий у межах однієї держави. На нашу думку, ця межа гостро відчувається як у романах про війну, так і про Революцію Гідності. Чужим виступає не лише ворог, який прагне територіального розмежування, а й байдужий спостерігач.

Сучасна українська література засвідчує процес відновлення травматичної пам'яті минулого і творення пам'яті сьогодення. Письменники намагаються звільнитися від тягаря радянських міфів. Вони не естетизують дійсність, не дають власної оцінки, а наштовхують читача до роздумів: чи продовжувати жити примарними ідеалами минулого, чи творити свій національний простір.

Аналізуючи майданно-воєнну прозу авторів чоловіків і жінок, можна виокремити такі її особливості: по-перше, у жіночій прозі наявний сильний емоційний струмінь, у той час як чоловіки зосереджують свою увагу на деталізації подій; по-друге, жінки творять живі людські характери, а чоловіки здебільшого описують хід подій. Проте у своїй сукупності художній доробок митців подає широку панораму подій кінця 2013 – початку 2021 року. На думку дослідника О. Коцарева, вписування війни та революції в культурний процес творить нові літературні архетипи.

Отже, Революція Гідності є надзвичайно важливою подією незалежної України. Вона чітко окреслила межі перехідного періоду суспільного та культурного розвитку. Майдан став підґрунтям для формування жанрового різноманіття художньої літератури. Майже відразу з'являється майданна поезія, укладаються антології. Прозові твори зазнали більшої трансформації: від нотаток, блогів, коментарів у соціальних мережах до мемуарної літератури та романів. На сьогодні тема Революції Гідності, як і війни на сході країни, повною мірою не розкрита. У літературознавстві немає єдиного підходу до аналізу мистецького доробку письменників. Проте не заперечним залишається той факт, що майданно-воєнна проза займає свою нішу в сучасному українському літературному дискурсі.

Література

1. Поліщук Я. Ефект Євромайдану і література. *Слово і Час*. 2015. №10. С. 3–17.
2. Поліщук Я. Література майданного гарту. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*: зб. наук. праць (філологічні науки). 2015. №6. С. 172–176.
3. Пухонська О. Посттоталітарна пам'ять у сучасній літературній інтерпретації: українська версія. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. 2016. Вип. 2 (36). С. 214–218.
4. Улюра Г. Майдан і література: теперішнє тривале недосконале. URL: https://lb.ua/culture/2018/11/21/412956_maydan_i_literatura_teperishnie.html.

Козій О.Б.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри лінгводидактики та іноземних мов
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

**ВТРУЧАННЯ ЛЮДИНИ У ПРИРОДУ У ЛІТЕРАТУРНИХ
ТВОРАХ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Анотація. *Письменники різних епох та у різній творчій манері – від фантастичної до сатирично-викривальної – зверталися до бажання людини змінити природу. У статті робиться спроба компаративного аналізу творів М.Шеллі, Г.Уеллса та М.Булгакова крізь призму етичного аспекту втручання людини у природні процеси.*

Ключові слова: *людина і природа, перетворення і створення, етичний аспект, моральна відповідальність.*

Kozii O.B. Human Intervention in Nature in Literary Works: Ethical Aspect. *The article examines M. Shelley's «Frankenstein» as an example of the so-called second wave of English gothic novel. M. Shelley's talent hides not only in the skill of an unexpected and horrifying plot but also in the depth of ethic problems touched. M. Shelley skillfully deals with the aspects of human's responsibility in the case of interrupting into nature's processes. M. Shelley's creative method is a combination of romantic gothic trend and has many features of the Enlightenment philosophy.*